

ارزشیابی و مقایسه دانش و نگرش دانشجویان ترم اول و آخر دانشگاه علوم پزشکی اصفهان نسبت به خدمات جامعه‌نگر در علوم پزشکی*

اسدالله شمس^۱

چکیده

مقدمه. در راستای اهداف آموزش و بخصوص آموزش پزشکی اجتماعی و جامعه‌نگر، تربیت نیروهای بهداشتی درمانی با توجه به نیازهای در حال تغییر جامعه، از ضرورت بیشتری برخوردار است. پزشکی نوین عمدتاً مرفه‌نگر بوده، حتی از کارسازی لازم به خصوص در مورد بیماریهای مزمن مانند سل، حصبه، تب مالت، مالاریا، لیشمانیا و... برخوردار نیست (نشریه پژوهش ۱۳۷۸). کاهش تأثیر آنتی‌بیوتیک بر عفونت‌ها و بیماریهای درمان‌ناپذیر مثل سرطانها و ایدز، متخصصان دلسوز بهداشت و درمان جهان را با یأس و ناامیدی روبرو نموده و حتی بازگشت به دوران جاهلیت را هشدار می‌دهد. براین اساس پزشکی اجتماعی و جامعه‌نگر تنها ناجی باقیمانده در این خطر بزرگ محسوب می‌شود.

مواد و روشها. جامعه مورد مطالعه کل دانشجویان ورودی و خروجی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان بوده است. این مطالعه از نوع توصیفی - تحلیلی می‌باشد و جمع‌آوری اطلاعات توسط یک پرسشنامه با دو نوع سؤال معلوماتی و نگرشی راجع به شاخصهای خدمات جامعه‌نگر اجرا گردیده است. تجزیه و تحلیل یافته‌ها به کمک آزمونهای آماری و توسط نرم‌افزار کامپیوتری SPSS انجام شده است.

نتایج. جامعه مورد مطالعه از دانشجویان دوره روزانه (۶۵ درصد)، شبانه (۳۵ درصد)، مقطع دکترای حرفه‌ای (۲۳/۴ درصد)، کارشناسی (۴۸/۵ درصد)، کاردانی (۲۸/۱ درصد)، دختر (۷۴/۹ درصد)، پسر (۲۵/۱ درصد)، متأهل (۱۲/۱ درصد) و مجرد (۸۷/۹ درصد) تشکیل شده بود.

بالاترین میانگین معلومات دانشکده‌ها مربوط به دانشکده دندانپزشکی و پائین‌ترین میانگین معلومات مربوط به دانشکده پزشکی (بجز رشته پزشکی) بوده است.

از نظر نگرش جامعه‌نگر بالاترین نگرش مربوط به دانشکده پزشکی و کمترین آن به دانشکده توانبخشی اختصاص داشته است.

بحث. با توجه به امتیازبندی رشته‌ها می‌توان نتیجه گرفت بیشتر رشته‌ها در زمینه معلومات و نگرش جامعه‌نگر (از نظر مقایسه با نظر خبرگان، میانگین حدود ۴۵) ضعیف هستند.

واژه‌های کلیدی: دانش، نگرش، خدمات جامعه‌نگر در علوم پزشکی.

مقدمه

در جوامع توسعه یافته دنیا بهره‌وری از نیروی انسانی کارآمد و اثربخشی ناشی از آن به اثبات رسیده است. آموزش مدیریت منابع انسانی بویژه در

دانشگاهها، جایگاه ویژه‌ای به خود اختصاص داده است. لذا امروزه برنامه‌ریزیهای صوری فاقد هدف و ارزشیابی، دیگر برنامه‌ای به حساب نمی‌آید. نظامهای آموزشی بی‌برنامه بخصوص در رابطه با جامعه انسانی در جهان سوم، محصولاتی مدرک‌گرا برای کسب وجهه اجتماعی و به علت بی‌محتوا بودن، سربار جامعه، با این همه هزینه تحویل جامعه خواهند داد. ایوان ایلیچ (Ivan Illich) دانشمند روسی معتقد است، این نوع مدارس و یا نظامهای آموزشی را باید تعطیل نمود. خوشبختانه جامعه آموزشی ما نیز به این عیب بزرگ پی‌برده و با زمزمه لغو کنکور درصدد اصلاح آن است. از اهداف آموزش و بخصوص آموزش پزشکی اجتماعی و جامعه‌نگر، تربیت نیروهای بهداشتی - درمانی قابل تطبیق هر چه بیشتر با نیازهای در حال تغییر جامعه است (ذوالعدل و همکاران، ۱۳۷۷)، در پزشکی نوین نیازهای جامعه به فراموشی سپرده شده و بعضی آن را نه تنها تأمین‌کننده سلامتی نمی‌دانند بلکه به عنوان خطری برای سلامتی در مفهوم کامل آن تصور می‌نمایند، زیرا کارایی آن ناچیز و با هزینه‌گزار عمدتاً مرفه‌نگر بوده و حتی از کارسازی لازم برخوردار نیست (نشریه پژوهش ۱۳۷۸). بر این اساس پزشکی اجتماعی و جامعه‌نگر تنها ناجی باقیمانده در این خطر بزرگ محسوب شده و تعلیم و تربیت در پزشکی به عنوان پیشگیری مقدماتی و اولیه می‌تواند بجای پیشگیری ثانویه و ثالثه یعنی درمان منظور گردد. از این رو پژوهشگر به تحقیقی پیرامون میزان اطلاعات و نگرش دانشجویان و... در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان پرداخته است. زیرا با روشن شدن وضعیت نگرش و آگاهی نیروی انسانی آموزش دیده (دانشجویان) می‌توان تا حدودی به درستی یا نادرستی شاخصهای مورد نظر خبرگان این رشته یعنی مدرسین دروس جامعه‌نگر در بهداشت، به فرآیند آموزش و یا نقش عوامل دیگر جامعه شناختی مانند جمعیت، فرهنگ، محل سکونت و... پی‌برد.

در ارزشیابی تحقیقی که آقای عسگری در سال ۱۳۷۵ بر روی کارآموزی بهداشت دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان انجام داد و نظر مدرسین، مدیران و دانشجویان راجع به کارگاههای آموزشی و

* این مقاله حاصل طرح تحقیقاتی شماره ۸۰۱۳۶ می‌باشد که اجرای آن توسط معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان حمایت گردیده است.

۱- مربی گروه مدیریت دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

سؤالات و تنظیم پرسشنامه‌های دارای روائی و اعتبار، پرداخته شد و به دنبال آن نتایج پرسشنامه‌ها پس از مشورت با مشاور آماری و سایر کارشناسان برای اجرای نهائی به کار گرفته شد (برای تکمیل پرسشنامه‌ها برای بعضی از دانشجویان مانند دانشجویان ترم آخر پزشکی و دندانپزشکی به خوابگاه مراجعه شد).

نتایج

جامعه مورد مطالعه در این تحقیق از دانشجویان دانشکده‌های زیر تشکیل گردیده، از دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی (۱۸۴ نفر)، پرستاری و مامائی (۱۷۷ نفر)، پزشکی (۱۳۱ نفر)، بهداشت (۱۲۲ نفر)، داروسازی (۶۹ نفر)، دندانپزشکی (۶۱ نفر) و توانبخشی (۳۷ نفر) بودند.

دوره‌های؛ روزانه (۶۵ درصد)، شبانه (۳۵ درصد)، مقطع دکترای حرفه‌ای (۲۳/۴ درصد)، کارشناسی (۴۸/۵ درصد)، کاردانی (۲۸/۱ درصد)، دختر (۷۴/۹ درصد)، پسر (۲۵/۱ درصد)، متاهل (۱۲/۱ درصد)، مجرد (۸۷/۹ درصد) - شغل پدر: آزاد (۳۰/۴ درصد)، کارمند (۲۷/۶ درصد)، معلم (۹ درصد)، محل سکونت: شهری (۹۶/۲ درصد) روستایی (۳/۸ درصد) - دین: اسلام (۹۸/۱ درصد) - مسیحی (۴ درصد) - زرتشتی (۱ درصد) یهودی (۳ درصد) - چندمین فرزند خانواده: اول (۳۱/۶ درصد)، دوم (۲۶/۶ درصد)، سوم (۱۹/۴ درصد) - شغل مادر: خانه دار (۸۰/۹ درصد)، کارمند (۷/۳ درصد).

- نتایج به دست آمده در راستای هدف اول:

هدف اول تحقیق، تعیین میزان معلومات خدمات پزشکی جامعه‌نگر دانشجویان رشته‌های مختلف دانشگاه علوم پزشکی در درجه اول و سپس نگرش آنها به این روند بوده است.

جدول ۱ و ۲ میانگین معلومات جامعه‌نگری دانشجویان را بر حسب ورودی و خروجی و یا بر حسب دوره (روزانه و شبانه) نشان می‌دهد. (به استثنای رشته‌هایی که شبانه ندارند).

جدول ۱: میانگین معلومات جامعه‌نگر دانشکده‌های دانشگاه علوم پزشکی اصفهان (بر حسب ترم یا نیمسال)

دانشکده	میانگین سال اول	انحراف معیار	میانگین سال آخر	انحراف معیار	میانگین خبرگان
پزشکی	۱۳/۸۲	۰۹/۷۱	۲۱/۶۷	۱۰/۸۷	۷۶
دندانپزشکی	۲۰/۵۷	۱۵/۴۲	۲۰/۵۰	۱۰/۲۴	۷۶
داروسازی	-	-	۱۷/۰۱	۱۰/۴۵	۷۶
پرستاری	۱۸/۵۸	۱۰/۰۸	۲۲/۶۰	۱۰/۳۳	۷۶
بهداشت	۱۴/۱۳	۱۰/۴۳	۲۱/۵۲	۱۲/۷۸	۷۶
مدیریت	۱۲/۷۴	۰۸/۸۱	۲۳/۷۵	۱۰/۴۲	۷۶
توانبخشی	-	-	۱۸/۸۸	۱۲/۰۴	۷۶

محل‌های کارآموزی مورد بررسی قرار گرفت. فرایند مدیریت، تجهیزات، میزان همکاری، نحوه حل مشکل، محل کارآموزی و... نسبت به شاخصهای در نظر گرفته شده نامطلوب و تنها در مورد یادگیری مطلوب اعلام گردید (عسگری، ۱۳۷۵).

مواد و روشها

مطالعه از نوع توصیفی - تحلیلی است و جمعیت مورد مطالعه حدود ۱۰۰۰ نفر دانشجوی ترمهای اول و آخر دوره‌های روزانه و شبانه در نظر گرفته شده بود. این رقم شامل تمام دانشجویان در تمام رشته‌ها بود که از رقم واقعی درصدی بالاتر است. زیرا در زمان مطالعه سیاست جذب دانشجو در دوره شبانه و یا بعضی از رشته‌های روزانه در نیمسال اول و یا دوم در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان مشخص نبود و یا بعضاً توسط سازمان سنجش تغییراتی در تعداد پذیرش دانشجو به همراه داشت و بخاطر عدم پاسخ دهی بعضی از دانشجویان تعدادی مازاد در نظر گرفته شد.

معیارهای قابل قبول: معیارهای ورود به مطالعه فقدان و یا کمبود آموزش دانشگاهی در خصوص پزشکی و خدمات پزشکی جامعه‌نگر و معیارهای خروج از مطالعه وجود و یا بهبود آموزشهای دانشگاهی و یا عدم آن در دانشجویان سال آخر دانشگاه در خصوص پزشکی و خدمات پزشکی جامعه نگر، بود.

جامعه آماری با نمونه‌گیری تعیین نشد و تمام دانشجویان ورودی و خروجی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان جامعه مورد مطالعه در نظر گرفته شد و زمان آن عمدتاً مهر ۸۱ مشخص گردید.

متغیرهای پژوهش: معلومات و نگرش جامعه‌نگر دانشجویان به عنوان متغیرهای وابسته در نظر گرفته شد و سال ورود، سال فارغ التحصیلی، سن، جنس و... به عنوان متغیرهای مستقل در این تحقیق مشخص گردید.

گردآوری اطلاعات به شیوه پرسشنامه (که توسط محقق آماده شده بود) انجام شد، تعداد پرسشنامه‌های تکمیل شده ۷۸۱ عدد بوده که به طور

دقیق مورد تحلیل قرار گرفت. جمع‌آوری اطلاعات با یک پرسشنامه حاوی ۲۵ سؤال معلوماتی و ۲۴ سؤال نگرشی از نوع سؤالات بسته بوده است. پرسشگران در پایان کلاس درس دانشجویان حاضر شده و بصورت حضوری پرسشنامه‌ها را تحویل دانشجویان داده و پس از تکمیل از آنان تحویل گرفته‌اند. برای کاهش تأثیر متغیرهای مخدوش کننده نام و نام خانوادگی در پرسشنامه منظور نگردیده است و جمع‌آوری سؤالات تکمیل شده نیز بصورت اختیاری و با گذاشتن روی میز جلوی کلاس صورت گرفته است.

تنظیم پرسشنامه با تکمیل در یک درصد جامعه مورد مطالعه، بصورت راهنما و سپس محاسبه آلفا کرونباخ (α) از اطلاعات جمع‌آوری شده اولیه در برنامه SPSS انجام گرفته است. محاسبه روائی و دقت تک تک سؤالات نیز از همین طریق انجام گرفته و سپس به حذف، اصلاح و تکمیل

جدول ۲: میانگین کلی معلومات جامعه‌نگر دانشکده‌های دانشگاه علوم پزشکی اصفهان (بر حسب دوره)

دانشکده	میانگین روزانه	انحراف معیار	میانگین شبانه	انحراف معیار	میانگین خبرگان
پزشکی	۱۷/۷۶	۱۰/۷۵	۱۷/۳۵	۱۱/۵۵	۷۶
دندانپزشکی	۲۰/۷۸	۱۲/۸۵	—	—	۷۶
داروسازی	۱۷/۲۱	۱۰/۷۵	—	—	۷۶
پرستاری و مامائی	۲۲/۵۲	۱۰/۴۴	۱۵/۶۶	۰۸/۳۰	۷۶
بهداشت	۱۸/۸۰	۱۲/۲۲	۱۹/۳۶	۱۲/۶۶	۷۶
مدیریت	۱۶/۵۷	۱۱/۵۹	۱۶/۷۷	۱۰/۶۱	۷۶
توانبخشی	۱۸/۹۱	۱۱/۸۷	—	—	۷۶

جداول دیگر مقایسه میانگین معلومات جامعه‌نگری رشته‌های روزانه و شبانه در مقاطع دکترای حرفه‌ای، کارشناسی و کاردانی را قبل از انجام کارآموزی مشترک (دانشجویان ترم ۱) و بعد از انجام کارآموزی مشترک (ترم آخر) نشان می‌دهد. (به استثنای رشته‌هایی که شبانه ندارند).

مهمترین نتیجه در این قسمت اثر تعلیم و تربیت دانشگاهی بر جامعه‌نگر شدن دانشجویان است زیرا بین ترم‌های مختلف به ویژه ورودی و خروجی رابطه معنی داری را در زمینه معلومات جامعه‌نگر نشان می‌دهد. $PV < 0/05$

نتایج به دست آمده در راستای هدف دوم:

تعیین میزان نگرش به خدمات پزشکی جامعه‌نگر دانشجویان رشته‌های مختلف دانشگاه علوم پزشکی هدف دوم تحقیق در این روند بررسی بوده است.

نگرش رشته‌ها و دانشکده‌ها در زمینه‌های ترم تحصیلی، تعداد واحد گذارنده، سن، جنس، دین از ارتباط معنی‌داری برخوردار بود ($PV < 0/05$) اما از لحاظ بیشتر مسائل جمعیت شناختی یعنی محل سکونت یا محل زندگی (شهر یا روستا)، دوره: روزانه و شبانه، مقطع، تأهل، شغل پدر و مادر از رابطه معنی‌داری برخوردار نبود.

در مورد اثر آموزش جامعه‌نگر دانشگاه (از نظر مقایسه معلومات) بر نگرش دانشجویان، تفاوت معنی‌داری وجود داشت. زیرا بین ترم‌های مختلف (به ویژه ترم‌های ورودی و خروجی) در زمینه نگرش نسبت به آموزش جامعه‌نگر ارتباط معنی‌دار وجود داشت. که این تفاوت‌های نگرشی در دانشجویان ورودی و خروجی ($PV < 0/05$) قابل توجه بود.

جدول شماره ۳ در زیر میزان نگرش جامعه‌نگری کلیه دانشکده‌ها را با مقیاس پنج نقطه‌ای لیکرت نشان می‌دهد.

نتایج به دست آمده در راستای هدف سوم:

مسائل جمعیت شناختی مؤثر بر دانش مانند توجه به فرد گرایی، سطح سلامت مردم، دسترسی آسان به خدمات، وضع جوامع دیگر، سیستم زنجیره‌ای در جامعه، شاخصهای حیاتی، بیمارستان مردمی و رابطین مردمی بهداشت از میانگین ۷۴ و ۱۷ و انحراف معیار ۵۱ و ۱۳ برخوردار بوده است که بالاترین نقش و درصد از رشته کتابداری و کمترین نقش از رشته رادیولوژی اعلام شده است.

از نظر تحلیل با آزمون فرض کلیه معلومات رشته‌ها مورد مقایسه قرار گرفت و در زمینه‌های تعداد کارآموزی، جنس، تعداد واحد گذراننده، تأهل و ترم تحصیلی رابطه معنی‌داری وجود داشت. یعنی فرضیه H_0 رد شد ($PV < 0/05$) و از نظر سایر موارد مانند سن و... رابطه معنی‌داری وجود نداشت.

در مورد نگرشها از نظر تحلیل با آزمون فرض کلیه نگرشها در رشته‌های مختلف مورد مقایسه قرار گرفت و در زمینه‌های جنس، تعداد واحد گذراننده، تأهل، دین، سن و ترم تحصیلی رابطه معنی‌داری وجود داشت یعنی فرضیه H_0 رد شد ($PV < 0/05$) و از نظر سایر موارد رابطه معنی‌داری وجود نداشت.

در رابطه با عوامل جمعیت شناختی مؤثر بر نگرش دانشجویان نتایج حاصل از سؤالات نگرشی بصورت زیر است.

مسائل جمعیت شناختی مؤثر بر نگرش مانند توجه به تخصصی شدن کارها، اهمیت پیشگیری، گروههای مرفه در جامعه، کارآموزی در عرصه جامعه، در دسترس بودن خدمات، شاخصها، گروههای آسیب‌پذیر جامعه و مشارکت جامعه در یادگیری بوده است. که در جداول کاملاً آشکار است.

از آزمونهای آماری نیز می‌توان این نتیجه را دریافت که مهمترین عوامل مشترک مؤثر بر دانش و نگرش دانشجویان؛ ترم تحصیلی، تعداد واحد گذراننده و سن آنها می‌باشد، شرایط تأهل و نوع دانشکده از دیگر عوامل مؤثر بر «معلومات» می‌باشد و همچنین در زمینه «نگرش» عوامل دین و جنسیت اهمیت دارد.

نتایج به دست آمده در راستای هدف چهارم:

در جدول معلوماتی و جداول نگرشی تفاوت ظاهری محسوسی بین دانشجویان سالهای اول با سالهای پایانی تحصیل مشاهده می‌شود. این تفاوت‌ها بسته به میزان انحراف معیار هر قسمت قابل تجزیه و تحلیل می‌باشد. اگرچه با آزمون فرض این تفاوتها بطور معنی‌دار تری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

جدول ۳: توزیع فراوانی نگرش جامعه‌نگر دانشکده‌ها مختلف دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

دانشکده	کاملاً موافق		موافق		بی‌نظر		مخالف		کاملاً مخالف	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
پزشکی	۵۵	۵۳/۸	۱۱۷	۸۹/۳	۵۹	۵۶/۹	—	—	—	—
دندانپزشکی	۵۹	۱۴/۸	۵۰	۸۲	۵۲	۵۳/۳	—	—	—	—
داروسازی	۵۵	۵۷/۲	۶۲	۸۹/۹	۵۵	۵۲/۹	—	—	—	—
پرستاری	۲۱	۱۱/۹	۱۵۱	۸۵/۳	۵۵	۵۲/۸	—	—	—	—
بهداشت	۱۰	۵/۸	۱۰۰	۸۲	۱۲	۵۹/۸	—	—	—	—
مدیریت	۱۳	۵/۷	۱۶۳	۸۸/۶	۵۸	۵۴/۳	—	—	—	—
توانبخشی	۵۵	۱۳/۵	۲۹	۷۸/۴	۵۳	۵۸/۱	—	—	—	—

بحث

الف: در زمینه معلومات جامعه‌نگری:

در جدول ۱ میانگین معلومات دانشکده‌ها نسبت به ۶۰ درصد میانگین معلومات مدرسین دروس جامعه‌نگری (خبره‌ها) یعنی عدد $x \quad p \quad a = 45 \quad p9/79$ تا حد کمتر از نصف یعنی حدود $x \quad p \quad a = 18/71 \quad p \quad 11/31$ می‌باشد. که از حد مطلوبی برخوردار نیست. در خصوص مقایسه دانشجویان ورودی و خروجی مقاطع دکترای حرفه‌ای، کارشناسی و کاردانی روزانه و شبانه تفاوت میانگین معلومات جامعه‌نگر دانشجویان دانشکده‌های مختلف در سالهای ورودی و خروجی نشان می‌دهد که اکثر دانشکده‌ها و رشته‌ها از رشد چشمگیری در جامعه‌نگری در طی تحصیلات برخوردار بوده‌اند. در آزمون فرض نیز این تفاوت معنی‌دار بوده است.

از مقایسه جداول، بالاترین میانگین معلومات دانشکده‌ها مربوط به دانشکده دندانپزشکی و پایین‌ترین میانگین معلومات از آن دانشکده پزشکی بوده است. در حالیکه خود رشته پزشکی در ترم آخر از میانگینی معادل 20 $p \quad 5/65$ برخوردار بوده است. سایر رشته‌های دانشکده پزشکی در مقطع کاردانی بوده و از کار آموزی پزشکی جامعه‌نگر برخوردار نیستند.

راجع به معلومات جامعه‌نگر رشته‌های کارشناسی دانشگاه میانگین دوره روزانه از شبانه بالاتر به نظر می‌رسد. اما میانگین معلومات رشته شبانه مدیریت خدمات بهداشتی درمانی وضع بهتری را نشان می‌دهد.

معلومات جامعه‌نگری مربوط به مقاطع کاردانی دانشگاه وضع رشته‌های مختلف را نزدیک به هم نشان می‌دهد. تفاوت زیادی بین دانشجویان دارای کار آموزی مشترک بهداشت و بدون این کار آموزی مشاهده نمی‌شود. اما آزمون فرض این وضعیت را مورد تأیید قرار نمی‌دهد.

ب: در زمینه نگرش جامعه‌نگری:

از نظر نگرش بالاترین نگرش از آن دانشکده پزشکی و کمترین آن به

دانشکده توانبخشی اختصاصی داشته است در دوره‌های روزانه بالاترین نگرش از آن رشته پزشکی و کمترین آن به رشته بهداشت و تنظیم خانواده مربوط بوده است.

در دوره‌های شبانه بالاترین نگرش از آن رشته بهداشت حرفه‌ای و کمترین آن مربوط به رشته رادیولوژی است در ترم اول دوره‌های روزانه بالاترین نگرش از آن رشته مدارک پزشکی و کمترین آن به رشته دندانپزشکی مربوط بوده است.

در ترم آخر دوره‌های روزانه بالاترین نگرش از آن رشته داروسازی و کمترین آن به رشته بهداشت و تنظیم خانواده مربوط بوده است.

در ترم اول دوره‌های شبانه بالاترین نگرش از آن رشته کتابداری پزشکی و کمترین آن به رشته پرستاری مربوط بوده است.

در ترم آخر دوره‌های شبانه بالاترین نگرش از آن رشته پرستاری و علوم آزمایشگاهی و کمترین آن به رشته رادیولوژی مربوط بوده است.

ج: در زمینه مقایسه معلومات جامعه‌نگری با نگرش جامعه‌نگری:

معلومات جامعه‌نگری با نگرش جامعه‌نگری از نظر محاسبه ضریب همبستگی، همبستگی علمی نشان نداد. اما از نظر آزمون فرض این دو، تفاوت معنی‌داری داشتند. $PV < 0/05$

د- مقایسه با تحقیقات مشابه:

در ارزشیابی تحقیقی که آقای عسگری در سال ۷۵ روی کار آموزی بهداشت دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان انجام داد، نظر مدرسین، مدیران و دانشجویان راجع به کارگاههای آموزشی و محل‌های کارآموزی مورد بررسی قرار گرفت. فرایند مدیریت، تجهیزات، میزان همکاری، نحوه حل مشکل، محل کار آموزی و... نسبت به شاخصهای در نظر گرفته شده نامطلوب و تنها در مورد یادگیری مطلوب اعلام گردید (عسگری ۱۳۷۵).

نتایج این تحقیق نیز نسبت به شاخصهای تعیین شده، نامطلوب تلقی شده و با تحقیق یاد شده از آقای عسگری همخوانی زیادی دارد.

رشته‌ها ضعیف محسوب می‌شوند، لذا پیشنهاد می‌شود اطلاعات جامعه‌نگر و روش آموزش آن مورد تجدید نظر قرار گرفته و با تحقیقات مشابه و ارزشیابیهای مکرر سعی نمائیم آموزش جامعه نگر دانشجویان را به حد مورد انتظار یعنی میانگین $9/75 \leq x \leq 45$ برسانیم. از عوامل مؤثرتر جامعه شناختی به دست آمده در این تحقیق مانند اثر تأهل، وضع خانوادگی، سن، جنس و غیره نیز برای ارتقای بخوبی می‌توان استفاده نمود.

لذا شایسته است در پاسخ به سؤالات این تحقیق از نظرات صاحب نظران استفاده شده و به عنوان محتوای کارآموزی آموزش جامعه‌نگر در سالهای آینده مورد استفاده قرار گیرد. استفاده محتوایی بیشتر از تحقیق آقای عسگری در سال ۷۵، نیز توصیه می‌شود.

شایان ذکر است که تا حد اطلاع پژوهشگر همین روند گسترش جامعه‌نگری در اصفهان اگرچه مطلوب نبوده اما از نظر مقایسه با بسیاری از دانشگاههای دیگر علوم پزشکی کشور از پیشرفت خوبی برخوردار بوده که از مسؤولین امر باید تشکر نمود و ارتقای تا حد مطلوب را برای این عزیزان از خداوند متعال خواستاریم.

پیشنهادات

از امتیازبندی رشته‌ها در زمینه معلومات و نگرش جامعه‌نگری می‌توان به این نتیجه رسید که اطلاعات تمامی رشته‌ها نسبت به خبرگان خیلی پائین است. از نظر برآورد میانگین کلی $11/31 \leq x \leq 18/71$ در مقایسه با ۶۰٪ نظر خبرگان یعنی میانگین حدود رقم $9/79 \leq x \leq 45$ نیز اکثر

منابع

- جی ای پارک و همکاران. کلیات خدمات بهداشتی. ترجمه شجاعی تهرانی. گیلان: دانشگاه علوم پزشکی، ۱۳۷۵.
- ذوالعدل و همکاران. تاثیر موانع در اجرای آموزش جامعه نگر. مجله پژوهش در علوم پزشکی. دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، سال سوم، شماره پیوست ۱، بهار ۱۳۷۷.
- شجاعی تهرانی. آموزش جامعه‌نگر برای کارکنان بهداشت. گیلان: دانشگاه علوم پزشکی گیلان، ۱۳۷۳.
- شمس، ب. سومین همایش آموزش پزشکی. مجله گلپانگ، فروردین ۱۳۷۷.
- عسگری، ه. ارزشیابی برنامه کارآموزی بهداشت (پزشکی جامعه نگر) در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، دانشگاه علوم پزشکی تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، ۱۳۷۵
- نشریه پژوهش (۲)، ویژه‌نامه سمینار، دانشگاه علوم پزشکی ایران، ۱۳۷۶
- وزارت بهداشت، مصوبات شورای آموزش پزشکی جامعه‌نگر، نامه ۳۱۱، ۷۴/۱/۲۱.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی